

”Långt skild från Europas flärd, fåfänga och öfverförfinade bildning”

G. A. Wallin, *Orienten och Europa*

KAJ ÖHRNBERG

Trots att Ryssland, enligt Aleksandr Herzen, inte är europeiskt, inte asiatiskt utan utgör en egen slavisk värld, som bidrar till Europas öden, men saknar dess historiska traditioner och är fritt från det förgångnas bördor, så var Storfurstendömet Finland på 1830- och 1840-talen en del av Europa. Studenter från Finland var välsedda gäster vid Europas universitet; de som studerade orientaliska språk bedrev fortsatta studier vid universiteten i Tyskland, i Paris, i London eller i S:t Petersburg, denna högst besynnerliga stad, som skiljer sig från Europas övriga städer enbart genom att likna dem alla.¹

Ålänningen och finländaren, den ryske undersåten och europén Georg August Wallin (1811–1852), vars intresse gällde den islamiska världen och Mellersta Österns arabisk-islamiska kultur, fortsatte sina studier i arabiska och persiska med infödda lärare vid såväl univeristetet som institutet för orientaliska språk i S:t Petersburg under åren

Artikeln är en något förkortad version av ett anförande som hölls på finska vid Historiallinen Yhdistys 100-årsfestseminarium ”Oppineet ja Eurooppa” den 15.11.1990.

¹ Herzen uttryckte tanken om Rysslands förhållande till Europa och Asien i ett brev till Turgenev (3.2.1857), citerat i Pertti Luntinen, *Keisari-Venäjäen aatehistoria* (Helsinki 1981), s. 52; åsikten om S:t Petersburg, som också är Herzens finns återgiven hos S. Monas, 'St. Petersburg and Moscow as cultural symbols' i T.G. Stavrou (ed.), *Art and culture in nineteenth-century Russia* (Bloomington 1983), s. 33.

Beduiner i en typisk idealiserad 1800-talsframställning.

1840–42. Under sin resa till Orienten sommaren 1843 bekantade sig Wallin i Paris med sin tids förnämsta franska orientalister samt de talrika bibliotekens rika arabiska manuskriptsamlingar. På hemvägen uppehöll sig Wallin vintern 1849–50 i London över ett halvt år för att utarbeta en akademisk avhandling för den lediga professuren i orientalistisk litteratur samt för att bistå ostindiska kompaniet i dess strävanden att skapa en ny och noggrann karta över Arabiska halvön. Dessutom läste Wallin inför Royal Geographical Society upp en reseskildring över sin tredje ökenfärd. Herman Kellgren, Wallins efterträdare som professor i orientalistisk litteratur, studerade även han utomlands på 1840-talet, till en början i Tyskland för att sedan fortsätta med fördjupade studier i Paris och självständig forskning i London. Den humanistiska forskningens internationalisering är för Finlands del faktiskt inte något vi enbart behöver se fram emot.

Vantrivsel i den egna kulturen har alltid varit en betydelsefull drivkraft för forskning i främmande kulturer. Romantikens tidevarv ut-

tryckte sin vantrivsel med det industrialiserade, materialistiska och borgerliga Europa genom att i öst skapa *Orienten*, dagdrömmarnas och den erotiska eskapismens förlovade, exotiska värld. Missnöjda européer reste till Orienten för att möta människor som ännu inte drabbats av Västerlandets *mission civilisatrice*. Man sökte sig till den fria och otämda naturen som en motvikt till allt det konstlade och traditionsbundna, som man förknippade med civilisation.

Wallin hade tillbringat sin ungdom med Goethe, Rousseau, Schiller och Walter Scott. En återgång till naturen och ett innerligt hopp om att finna den ofördärvade människan bland naturfolken var det centrala målet för Wallins resor, alla vetenskapliga formuleringar till trots. Den från antiken härstammande myten om den "ädle vilden" hade återuppväckts av rousseauanerna, och den blev en väsentlig del av romantikernas eskapism: frihet, dygdighet samt idealism var något en kulturmänskiska inte längre kunde uppnå, de kunde enbart återfinnas hos naturfolken som levde ett liv ofördärvat av civilisationen. Den ädle vilden trodde sig Wallin ha funnit bland de frihetsälskande beduinerna i Arabiens öknar.

Orientaler och européer

Den akademiska världen och kammarlärdom förblev Wallin främmande under hans studietid i Helsingfors. Hans förhållande till Europa, dess kultur och traditioner kan väl sammanfattas i det citat ur hans brev till professor Gabriel Geitlin daterat i Bagdad 2.8.1848, som återfinns i rubriken till denna framställning: ju längre borta från Europas flärd, fåfänga och överförfinade bildning desto bättre! Detta var dessutom inte en flyktig tanke hos Wallin utan ledstjärnan för hela hans vistelse i Orienten: kultur och bildning var någonting negativt, det naturliga positivt. Men inte ens Wallin kunde vara helt konsekvent.

Då Wallin med briggen *Active* från Gamlakarleby seglade genom Greklands övärld måste han följaktligen konstatera, att

mitt dagliga studium under resan hade varit huvudsakligen Koran och andra Arabica; men alltsedan jag sett skymten af Greklands klassiska jord har sådant ej smakat, utan jag har känt ett oändligt behof och lust att här läsa Homerus, och bittert fått ångra min njugghet att i Paris ej hafva skaffat mig ett exemplar af honom. Det var dock egentligen ej af sparsamhet, utan fastmera av ifver för Muhammedanismen; men

al-Shīskīnīs värdshus i Kairo. Wallin bodde här 29.1–3.2.1844, omedelbart efter sin ankomst till staden. (Foto: Otso Kantokorpi 1982)

här såg jag att den ännu ej vunnit öfver det gamla klassiska. Dock till all lycka hade jag i Marseille laggt mig till Virgilius och honom tog jag nu fram och läste med stor nöje.²

En jämförelse mellan orientalen och européen påbörjades omedelbart vid Wallins ankomst till Alexandria i december 1843. Wallin ansåg att européerna där hade "det otäcka Europeiskt gläpiga och fadda i sig"³; ja hela staden var mera europeisk än arabisk. Däremot var Kairo mera i Wallins smak och "allt hvad jag sett i dag behagade mig mycket och tusenfallt bättre än i Alexandria. Franker ser man här föga, eller ock äro de klädda såsom infödingarne."⁴ Wallin fann t.o.m. européerna i Kairo mera sympatiska än de i Alexandria, "det är liksom en fläkt af de god-sinta och hjertliga Araberna här kommit äfven öfver Frankerna."⁵

² Dagbok 14.11.1843; *Georg August Wallins reseanteckningar från Orienten åren 1843–1849*, (utg. af S.G. Elmgren) I (W/E) (Helsingfors 1864), s. 97.

³ Dagbok 15.1.1844; W/E I, s. 232.

⁴ Dagbok 29.1.1844; W/E I, s. 253.

⁵ Dagbok 31.1.1844; W/E I, s. 258.

Jämfört med araberna ogillade Wallin perserna, de

äro fullkomliga Européer eller vesterlänningar till sina seder och tankar, ty ehuru de bekänna Islamläran har denna ingen rot i deras hjertan. Islam är en öknens planta, trives egentligen ej annorstädes och slår ej riktigt rot i någon annans, än en äkta Arabs hjerta; hos Turken och Persern är den en drifhusplanta, gödd af lättrogenhet, tanklös-
het och gammal vana.⁶ Hvad hade ock Perserna att göra med Islam? den passar för öknens och dess söner, men för ingen annan. Så flitig än Persern är att göra sina böner och iakttaga andra religions-föreskrifter, så är dock en Beduin, som alldrig i sin lefnad hållit de föreskrifna bönerna eller fastat någon *ramadan* igenom, vida renare och bättre *muslim* än den lärdate Persiska *mulla*.⁷ Jag träffade [i Persien] åter den flinighet, eller det vidriga bemödande att tvinga sitt ansigte till miner, som icke afspegla hjertat och naturen, hvilket man i så rikt mått får se i Europas salonger.⁸

På sin tredje ökenfärd tillbringade Wallin i mars 1848 en dryg vecka hos en beduinschejk. Han blev förtjust i dennes 17 årige dotter Amsha, som var en av de vackraste kvinnor han någonsin sett, "fastän ingen egentlig Arabisk öken-skönhet, utan nästen en Europeisk blondine."⁹ Wallin lekte med tanken att stanna hos dessa beduiner: "Hvad har jag vidare att göra i Europa, det jag nästan vant mig ifrån? nog kan jag min öfriga tid lefva ibland öknens barn, få mig kameler och fårahjordar, samt trifvas i öknens enkla förhållanden, långt skild från Europas flärd, fåfånga och öfverförfinade bildning."¹⁰

Detta öken-romantiska förslag förverkligades dock aldrig, ty "i verkligheten kan dock ingen annan än den i öknen födda och fostrade uthärda dess lif eller fullt förstå dess förhållanden, hvarförutan jag redan på nära håll sett förmycket af Beduinernas villor och felsteg, för att betvifla det lifvet bland dem i längden blefve tungt."¹¹

Det var med tungt hjärta Wallin beslöt sig för att återvända till Europa; de omfattande ökenfärderna på den Arabiska halvön måste uppskjutas till framtiden: "Jag börjar dessutom nu alltmer inse nödvändigheten att snart återvända till Europa; ty jag börjar småningom glömma våra vetenskaper och våra sträfvanden, fruktar äfven att mitt sinne alltför

⁶ Brev till Gabriel Geitlin, Baghdad 13.9.1848; W/E IV, (Helsingfors 1866), s. 132.

⁷ Brev till Gabriel Geitlin, Baghdad 15.4.1849; W/E IV, s. 266.

⁸ Brev till Gabriel Geitlin, Baghdad 15.4.1849; W/E IV, s. 165.

⁹ Brev till Gabriel Geitlin, Baghdad 2.8.1848; W/E IV, s. 112.

¹⁰ Brev till Gabriel Geitlin, Baghdad 2.8.1848; W/E IV, s. 113.

¹¹ Brev till Gabriel Geitlin, Baghdad 2.8.1848; W/E IV, s. 113.

mycket smittats af orientalism genom det lif jag fört, dels med god vilja, dels tvungen af omständigheterna."¹²

Tillbaka i Europa

Den 9 augusti 1849 gick Wallin ombord i Alexandria för att återvända till Europa. "I Triest, en uppstigande, ungdomlig handelsstad, dröjde jag ungefär 4 dagar, en tid som jag alltför väl behöfde för att hemta mig ur min förvåning öfver det ovant blefna Europeiska lifvet, i hvilket jag, skam till sägandes, icke fann något synnerligt nöje att inträda. Här fann jag allt så konstladt och onaturligt, allt så onödigt förmycket, jag kände nogsamt att det ej var med friskt mod som jag återgick till det öfverförfinade Europa."¹³ "Ty efter 6 i ett okonstladt naturlif tillbragta år förvånade mig det civiliserade Europa, såsom du lätt kan föreställa dig, så att allt här var nästan mera främmande för mig nu, än orientens förhållanden varit det vid min första ankomst dit."¹⁴ "Om jag i orientens städer blef trött af det eviga förfallet och ruinerna, som mötte mig öfverallt, så kände jag mig här nästan ändå tröttare af det alltid återkommande öfverflödet och den flärdfulla lyxen, i hvilken den fåfänga Europén är snärd."¹⁵

Som resesällskap från Alexandria hade Wallin haft en ung polsk naturforskare från S:t Petersburgs universitet, L.S. Cienkowski (f. 1822), som nu återvände från en nära två år lång resa till Central-Afrika. Wallins omdöme om sin resekumpan är typiskt: "Äfven i Egypten var han missnöjd: han tycktes ej kunna fatta det naturliga friska i lefnaden i södern: han är slav, af en ung, ännu ej långt framkommen nation, och hans ideal är det förfinade och förbildade Europa: han känner än ej behofvet af en återgång till naturen."¹⁶

Då Wallin färdades längs Rhen, som jämförd med Nilen blott var en ström av andra klass, från Mainz till Köln, mötte han ett sällskap på 14

¹² Brev till Gabriel Geitlin, Baghdad 13.9.1848; W/E IV, s. 134.

¹³ Brev till Henrik Borgström, London 11.10.1849; W/E IV, s. 340.

¹⁴ Brev till Gabriel Geitlin, London 26.10.1849; W/E IV, s. 354.

¹⁵ Brev till Gabriel Geitlin, London 26.10.1849; W/E IV, s. 356.

¹⁶ Dagbok 21.8.1849; *Bref och dagboksanteckningar af Georg August Wallin*, (utg. af Knut Tallqvist) (W/T), Skrifter utgifna af Svenska Litteratursällskapet i Finland LXX (Helsingfors 1905), s. 163.

إلى محضر العالم العاكس ملكة العلماء المحضين
 انصار أهل الفضل والنقد من محضهم عليه السلام
 وترددت شفا على عند كرا اليكس بدلور ورجس سدا
 محمد عباد اهل الدقة حيزه وافاض عليه حبره ابن

حسبه لاجم بررى بنسنى ابيكنا يتجمل فوايد الدر والمرجان فلهذا امر
 ليام انا سالت عنى فاني احمد الله الذي جعلنا من مصلحه العظام
 واثمه اجسام واسال الله الكريم المولى الربيع ان يثبت لكم النعيم والجمهر
 المحميين فاما من قبلت سقرى بن جهم ورجل من اهل هذه المدينة فاعرفوا اني توليت
 من المدينة التي اتم الامان فيها التمهيد على محضه وه وصلت في العهده التي ورجع
 معي من بعد صغيره نعيمه من تيرير في حياة وادفعه عشر ورسته تقربا وحللت
 الى واحد حبيبي وكانت عنده ملكة القلم محميه من متقنين وبنهم هذه احباني
 . انسلت هناك جدا وفي ملك المدينة في اقارب واحباب جدا وقعدت هناك
 جده ثم سافرت ومرت على مدينتين اسم واحدتهما افريد وكسهم والآخر
 لوبرن ووصلت يوم الاحد الى مورغو وفي ايضا مدية صغيره في ساحل البحر
 وخصيت ذلك اليوم عند واحد خليبي وهو افضل الشعرا في بلدي وعلقه
 مشهوره وانسلت جدا جدا من صحبتته واسر يعرفوا ايضا من الصبيت
 وانا والى سالي عن احوالهم وعلومهم وانا سترنا في سلككم على حسب
 ما عاده صديقم سافرت من هناك اليوم الثاني ووصلت الليل الى هذه
 المدينة وكان الهوا طيب طول السد فسراني اجلوت الدنيا سده معهودى في
 في وبيوتهم وبعثم فعلمنا من رحمت من هناك نزل الخي ودهوى الرد حتى يصير الطريق
 اهل العراة المعلق في الاو عدا منى وانقى وانقى واقار - ببرم ويره
 احباب من نقبين ورفاق حوا نقبين و- ذلك انا دائما شمس على محمد
 انقشره التي محسنه بها في المجالس الم-

Konzept till Wallins brev på arabiska till sin lärare al-Tantāwī i S:t Petersburg i
 februari–mars 1842. (Helsingfors universitets bibliotek)

personer av samma släkt, som ämnade sig till Amerika: "De voro mig
 exemplar på europatrötta människor, ehuru troligen ej af sig själfva utan
 genom förhållanden tvungna därtill, och jag kände på mig själf, att jag
 ej mera var för Europa; jag tyckte nu, i ett ögonblick åtminstone, att jag
 utan tvekan och utan tillbakatanke kunnat ge ryggen åt Europa, ej för
 att gå med dem till Amerika men för att gå att lefva återstoden af mitt
 lif i österlanden."¹⁷ Men bara några timmar efter denna episod sitter

¹⁷ Dagbok 21.9.1849; W/T, s. 229.

Fröken Johanna Ramstedts ur minnet gjorda profiltäckning av Wallin.

Wallin i teatern i Köln och njuter av Beethovens Fidelio: "Här hade jag nu kanske den njutningsfullaste afton jag haft sedan min återkomst till Europa: jag narr! jag kunde ej hålla tårarna tillbaka, som vätte och fördunklade mina glasögon, och det var första gången någon tvekan uppstått i mitt sinne, att jag möjligen dock kunde få svårt att lämna Europa för alltid. Jag narr!"¹⁸

Denna ständiga tvekamp mellan Orienten och Europa, mellan det naturliga och vissa av civilisationens frukter (såsom t.ex. musiken) går igen i det mesta Wallin skrev under sin närmare sju år långa frånvaro från Finland. "O ve, o ve, den stund, då jag måste åter tillbaka till de rödhåriges och blåögades land!!! Och dock, huru mycket kärt lockar mig dit med sirenstämma!"¹⁹

¹⁸ Dagbok 21.9.1849; W/T, s. 230.

¹⁹ Dagbok 27.3.1847; W/T, s. 123.

Trots att Wallin på ort och ställe hade övertygat sig om att allting i Orienten måste iakttagas på avstånd för att inte illusionerna om *Orienten* skulle sönderfalla, påbörjade han omedelbart efter sin ankomst till Finland förberedelserna för en ny resa till Arabien. Det finns dessutom skäl att anta att Wallin som känslomässigt förälskat sig i Arabiens öknar, beduinen och dennes sätt att leva, inte skulle ha återvänt till Europa från den resa till Orienten han nu planerade. I sin dagbok skrev han hösten 1849: ”Ja, en skithög är hela världen, old England ej mindre än vårt Finland, och måtte Herren unna mig att få lägga mina arma ben engång till hvila i öknens sand!”²⁰

Ett par år senare återkom han i ett brev något mera utförligt till samma tanke:

Det är hufvudsakligen ur tvänne olika synpunkter dessa planer kunna ställas i verket och under tvänne olika förhållanden jag kan återvända dit; antingen för att såsom Europeisk resande utforska i vettenskapligt hänseende Arabiens *Terra incognita* och till den vettgiriga Western och hufvudsakligen Londons lärda sällskaper lämna resultaterna och detaljerna af mina forskningar; eller ock för att för eget nöje och egen tillfredsställelse i öknens friska natur söka en undflykt från Europas tryckande atmosfære och i Beduinens fria muntra och raska lif [i] lugn och ro från Westerns fåfänga flärd och conventionella tvång och såsom en fri beduin få lefva och dö bland öknens fria söner. Att sålunda vända ryggen mot vester och ansigtet mot öster är mig lätt och står mig till buds när helst jag vill: skall ock verkställas för eller sednare.²¹

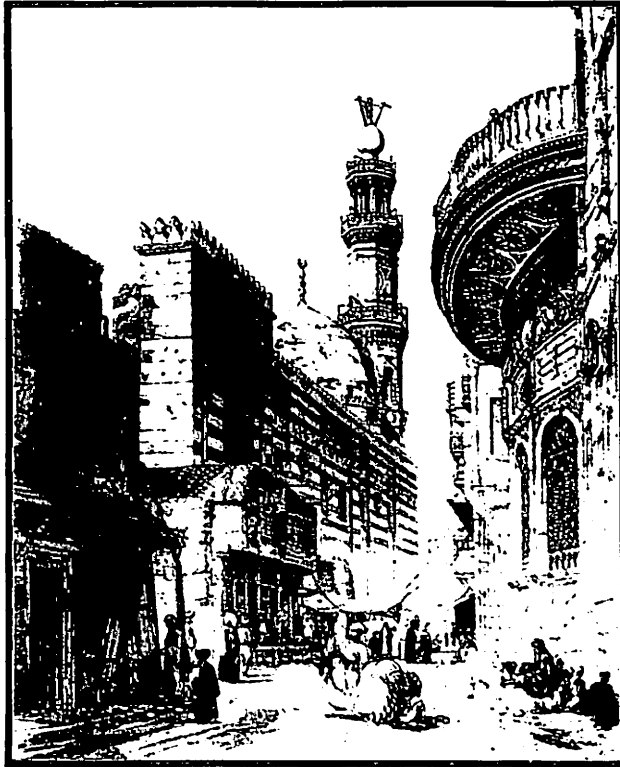
Wallins överraskande död den 23 oktober 1852 satte dock ett stopp för förverkligandet av dessa planer.

Omdömen om Wallin i Finland

Wallins resor hade inte motsvarande nationella målsättningar som de forskningsresande som sökte sig till bl.a. Sibirien. I den akademiska världen förstod man sig inte på Wallins resor till Orienten, i varje fall

²⁰ Dagbok 26.10.1849; W/T, s. 282.

²¹ Brev till den svensktalande sekreteraren för Royal Geographical Society, Norton Shaw, Helsingfors 13.1.1851; *Royal Geographical Society; Correspondence, 1851–60*.

Gatuscen i Kairo från 1830-talet av Robert Hays.

inte i jämförelse med Matthias Alexander Castréns prestationer. Man undrade vilken nytta universitetet och fosterlandet skulle ha av Wallins företag. Professor J.J. Nervander uppmanade dock sina kolleger att glömma alla kortsynta nyttoberäkningar och hellre tänka på den ära som även universitetet skulle komma att åtnjuta ifall Wallin skulle kunna förverkliga sin reseplan.²² Utanför universitetet, bland den stora allmänheten, tycks Wallin närmast ha väckt nyfikenhet med det exotiska i sina tilltag. I denna anda kunde t.ex. Wallins lärare och vän professor Gabriel Geitlin skriva till honom i London, "att Du som en fulländad

²² Helsingfors universitet: Kanslersämbetets arkiv, brevakter 23/1847.

Beduin med långt skägg och i din i Arabien begagnade orientaliska dräkt måtte först uppträda, derom har mången bett mig bedja Dig.”²³

När Wallin år 1846 från Kairo sökte om förlängning på sitt reseunderstöd var hans medtävlare medicine adjunkten, doktor Knut Felix von Willebrand. Då latinisten, professor Linsén framförde sin åsikt om von Willebrands förträfflighet nedvärderade han på samma gång i mer eller mindre förtäckta ordalag de resor Wallin redan gjort och samtidigt hans person. Linsén ansåg ”ändamålet för adjuncten von Willebrands resa sannt vetenskapligt, fordrande en alfvarlig och ihärdig forskning, förknippad med ingenting för inbildningen lekande, ingenting romaneskt, ingenting, som kunde exaltera ett äfventyrarsinne.”²⁴ I ungefär liknande ordalag hade professor Tengström bedömt Wallins person i ett brev till sin svärson Herman Kellgren 27.5.1848: ”Att inga frukter af forskningen kommit från hans hand i dagen och synts till, härleder jag icke af ett sträfvande efter grundlighet (fullkomning i detaljer, hvilka enligt sin natur äro ändlösa), utan deraf, att han, som jag tror, är road af helt annat eller intet annat än äfventyr, vågspel det ena på det andra, ett hjeltemod som intet reelt innehåll och ändamål har.”²⁵

Wallin kan beskrivas som en fantasirik äventyrare och svärmare, men då måste vi hålla i minnet att envar som på 1800-talet tog sig till Arabiska halvön och islams heliga städer Mekka och Medina i högsta grad måste vara besatt av ett exalterat äventyrarsinne. Men Wallin var också en forskare, även om det värdefullaste han presterade ingår i hans dagböcker och brev, inte i de rätt så fåtaliga lärda avhandlingarna. Wallins iakttagelser från Egypten, den Arabiska halvön och Persien har säkerligen bevarat sitt intresse för eftervärlden i mycket högre grad än någonting von Willebrand presterat, och detta tack vare det romaneska i Wallins person.²⁶

²³ Ristmäki 8.7.1849; Helsingfors universitets bibliotek.

²⁴ Helsingfors universitet: Kanslerämbetets arkiv, brevkakter 23/1847.

²⁵ Gunnar Castrén, *Herman Kellgren. Ett bidrag till 1840- och 1850-talens kulturhistoria*. Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland CCCII (Helsingfors 1945), s. 207.

²⁶ Utförligare om Wallins resor kan man läsa i bl.a. Kaj Öhrnberg, 'Suomalaiset Arabian-kävijät' i *Matka-arkku*, toim. Markku Löytönen (Helsinki 1989), s. 36–77 och Kaj Öhrnberg, 'Den överdrivne älskaren: Georg August Wallin i Arabien' i *Islam i forskningens ljus*, red. av Nils G. Holm, Religionsvetenskapliga skrifter nr 21 (Åbo 1991), s. 19–43.

Den utomeuropeiska forskningens ställning

Om utforskandet av icke-europeiska kulturer på 1840-talet för en stor del av den akademiska världen i Finland var svärmeri och äventyr utan verkligt innehåll, hurudan är situationen i dag, 150 år senare?

Mina forskningsobjekt eller i varje fall deras efterkomlingar, har under de senaste decennierna högljutt angripit praktiskt taget alla västerländska arabister och islam-forskare genom att ifrågasätta dessas forskningsmotiv och forskningsmoral. Araberna och muslimerna anser, att den västerländska islam-forskningen alltid präglats av en fientlig, på den kristna tron uppbyggd hållning samt dessutom att forskningsexpertisen tjänat kolonialmakternas exploaterings- och förtryckspolitik. Dagens arab är allt oftare av den åsikten, att endast en arab kan förstå och sålunda bedriva forskning om araberna; likaledes att endast en muslim kan förstå och sålunda bedriva forskning om islam. Frågan mina forskningsobjekt ställer mig lyder: "med vilken rätt forskar du i vår historia?"

Men är allt annorlunda, bättre här hos oss i Finland? Man kunde ju tänka sig att vår historiesyn skulle ha vidgats under de senaste åren med allt tal om internationalisering, ja, med digra kommittébetänkanden på över 500 sidor, som framhåller betydelsen av kunskaper om utomeuropeiska kulturer och språk.²⁷ Tyvärr är detta inte fallet. Den allmänna västerländska synen på världshistoria, där Europas och den västerländska kulturens frammarsch uppfattas som uppfyllelsen av hela mänsklighetens historia, som historiens mål, är också den finländske historikerns vision av allmän historia, av världshistoria.

Det är sålunda skäl att påpeka, att även om den västerländska kulturens identitet i mångt och mycket bygger på det grekisk-romerska och det judisk-kristna arvet, så kultiverades såväl jord som *anima* redan före grekerna och att det bortom Bibelns översvämmingar finns andra, tidigare översvämmingar. Det dröjde länge innan vi var benägna att medge att den västerländska kulturens ursprung kunde föras till Främre Orientens forna flodkulturer i Mesopotamien och Egypten.

Men historien från dessa flodkulturer via Bibeln och grekerna till dagens Europa och de, som man kunde kalla "neo-Europas" är inte heller

²⁷ *Betänkande avgivet av kommissionen för utomeuropeiska kulturer och språk*. Kommittébetänkande 1986: 1 (Helsingfors 1986).

det världshistoria. Vi med vår eurocentriska historiesyn har ansett att en stor del av världens folk och kulturer saknat historia fram till den lyckliga dag då de kom i kontakt med den västerländska kulturen.

När man sedan i Finland diskuterat forskningen kring dessa utomeuropeiska kulturer så har man ansett arkiven och biblioteken i de forna kolonialmakternas centra Paris, London, Rom vara tillräckliga för denna forskning – inte Kairo eller Saigon. För att nu inte tala om det onödiga i att lära sig dessa främmande kulturers språk. Frågan som t.o.m. docenter i allmän historia ställer mig här i Finland lyder: "Varför skulle vi forska i deras historia; låt dem själva göra det!

Ja, varför överhuvud forska i t.ex. den arabisk-islamiska kulturens historia i Finland? Ett välformulerat svar till denna fråga har euroromantikern och motståndaren till världshistoria, professor Matti Klinge gett:

Grundlig och även förtjänstfull forskning rörande främmande länder kan ur Finlands synvinkel förbli en perifer företeelse om inte resultaten och de perspektiv den öppnar görs till en del av den finländska kulturen. På längre sikt kan endast denna aspekt motivera en omfattande forskning kring främmande länder. Resultatet av forskningen är inte – eller åtminstone: borde inte vara – endast en bok, artikel eller annan publikation, utan också en lärd människa, som med sin insats kan utöka och vidga kulturlivet i Finland.²⁸

Jag har ovan genom Georg August Wallins person försökt återge en lärd finländares – låt vara exceptionella – syn på Europa under 1840-talet, en syn jag anser vara förstäelig och även aktuell än i dag. 1990-talets "Europa-hysteri" framträder för mig som både överraskande och problematisk. Problematisk därför, att man inom den akademiska världen i Finland medvetet vill avgränsa en del av världen som någonting där finländsk forskning är överflödigt, ett äventyr utan verkligt innehåll. Överraskande därför, att vi sedan länge har varit (och är) en del av Europa. Eller kanske har jag misstagit mig? Kanske är det så att vårt förhållande till Europa är lika komplicerat som det ryska?

Då författaren Aleksandr Serebrov erinrade sig sitt första möte med Tjechov i början av seklet, berättade han om farbror Kostja, förvaltaren på Savva Morozovs gods, vars största glädje i livet var en nyligen i hu-

²⁸ Matti Klinge, *Kulttuurista* (Helsinki 1986), s. 72.

set installerad uppvärmd vattenklosett vars spolning lät som Niagara. När farbror Kostja kom från klosetten fingrade han sina åtsittande byxor av parkum, som i brådskan alltid förblev oknäppta, och utropade varje gång lika salig: "Detta är – Europa!"²⁹

²⁹ A. Serebrov-Tichonov, 'O Tjechove' i *A.P. Tjechov v vospominanijach sovremennikov* (Moskva 1986), s. 584.